

Whiskysnaps och sill
24 november 2013

Tullamore D.E.W. 12 år
Dalwhinnie 15 år
The Black Grouse blended
Laphroaigh 10 år

Då var vi framme vid den sista provningen för hösten, ett knappt trettioal medlemmar, däribland en hel del damer vilket var roligt att se, tog plats i Torpa Pensionats matsal för ovanlighetens skull, för den här aftonen skulle det utrönas om det över huvud taget är möjligt att ha whisky som snaps till sill.

Vi hälsades välkomna av ordförande Curt Högbom, därefter tog Jussi ordet och berättade om delikatesserna som låg på tallrikarna, sen...

Ja... sen var det faktiskt min uppgift att försöka lotsa sällskapet genom denna kväll, Anders Svantesson som tidigare bara ägnat mig åt att skrivit referaten från våra övningar, lite lätt autistiskt frossande i fakta... årtal, släktled och historiska tillfälligheter.

Jag är också en av fyra ledamöter i sällskapet programkommitté, övriga är Sten Benje som även sitter i styrelsen, fotograferar och sköter hemsidan med förtjänst, men som naturligtvis inte fanns i matsalen för påseende just då, det är Gösta Hallin som också fotograferar en del och sist men absolut inte minst Nils-Bertil Nilsson som är idemakare och organisatör av rang, efter ett långt yrkesliv inom ordningsmakten är det hans uppgift att styra upp oss andra tre... vi hittar på mer eller mindre genomförbara aktiviteter så är det styrelsens uppgift att godkänna dessa... så går det till.

Det är inte det lättaste att referera sin egen insats, länge var jag emot att både hålla i provningen och skriva referatet efteråt... något måste dock skrivas och ingen annan klev fram så nu sitter jag här med uppgiften att just referera mig själv. Först när vi skissade på den här provningen var den helt utan provningsledare men efterhand kom tanken att någon i alla fall borde berätta vad vi hade i glasen, mitt namn nämndes och jag tänkte att det kan väl inte vara så märkvärdigt, det har ju funnits en tid då jag lite mer frekvent talade inför större grupper... hur det nu än var så insåg jag att det var närmare tjugo år sedan och ett visst mått av nervositet infann sig trots allt och gjorde framförandet väl svajigt stundtals, men som sagt jag hade ju inte gått kursen, kursen som skulle gjort mig till fullfjädrad provningsledare, jag skyller på det.

Det är en sak jag funderat över en längre tid, varför är alla provningar blindprovningar eller möjligen halvblinda... det vill

säga att man inte har en aning om vad man har i glaset eller att man i bästa fall känner till destillerierna men inte i vilken ordning de kommer...

Det vi företog oss denna afton var ovanligt i sig, att prova whisky mot inlagd fisk men jag fick för mig att vända på begreppen ytterligare genom att var efter vi provade i förväg ge mina åhörare destilleri, tappning, smaknoter, geografisk beskrivning, historik och en del onödigt eller i värsta fall helt värdelöst vetande kring glasinnehållet.

För jag tror ni håller med mig om att, njuta sin whisky skall vara en upplevelse? Va... det är ju en upplevelse vi söker... Annars skulle vi väl inte sätta oss i favorit fätöljen lagom när de sista solstrålarna silar in mellan begoniorna... med en skiva finstämt snurrande i spelaren... med fötterna mot elementet... vi vill ha en upplevelse för alla sinnen. Försök till exempel se en film på tv utan ljud... de e en rätt platt upplevelse... å försöka titta på radon utan ljud är ju rent hopplöst...

- **Tullamore**, en liten rätt charmig småstad mitt på Irland med en huvudgata i vinkel mot kanalen som sträcker sig i öst västlig riktning som var så värdefull på 1800talet som transportled.

Tullamore Destilleri startades 1829 av Michael Molloy och sonen Bernard drev det vidare från 1887.

Många tror att Tullamore startades av Daniel Edmond Williams men det är fel för han var anläggningens ingenjör och tog vid först efter Bernard Molloy.

Sant är dock att han drev destilleriet under dess glansdagar och att han gjorde sitt avtryck i historien genom att lägga till sina initialer D.E.W på flaskans etikett.

Dew som betyder dagg gav ett romantiskt skimmer som irländarna gillade, namnförslaget Foggy Mountain Dew ratades dock, det vart väl jönsigt.

Men Mr Williams hittade på en slogan som samtidigt blev en ordvits, Give every man his dew (låt alla få sig en dew) som även kan tolkas som (låt alla få det de har rätt till) och den bidrog i hög grad till whiskyns popularitet.

Destilleriet vid kanalen går i konkurs 1954 i sviterna efter två världskrig, ett inbördeskrig och den amerikanska förbudstiden.

Irish Distillers Limited (IDL) bildas 1966 av Jameson, Powers och Cork Distilleries,.

Bushmills försöker bevara sitt oberoende men inlemmas i IDL 1972.

I Middleton utanför Cork byggs det nya moderna destilleriet och öppnas i juni 1975, konsortiet återupplivar nu varunamnet Tullamore D.E.W.

Den största marknaden är Tyskland och fransmännen älskar sin tout l'amour

Familjeföretaget Williams finns allt jämnt kvar i den lilla orten Tullamore och tillverkar idag whiskylikören Irish Mist men det är en annan historia.

Systembolaget Tullamore D.E.W. 12år nr 505 blended 379kr

Nyanserad fruktig smak med fatkaraktär, inslag av päron, halm, aprikos, gräddkola och citrus.

- **Åtskilliga** av de destillerier som byggdes under sen viktorsansk tid placerades till synes helt vansinnigt, Strathspey

Destilleri är ett av dem.

Länge trodde man sig veta att detta var Skottlands högst belägna bränneri med sina 327meter över havet men efter nya mätningar halkade man ned till näst högst till förmån för Braeval Distillery i södra Speyside.

Hur i hela friden kunde grundarna George Sellar och Alex Mackenzie komma på tanken att 1897 bygga en spritfabrik i denna isolerade, vindpinade och regnpiskade vildmark, placeringen är så utsatt för naturens element att orten 1994 utsågs till den kallaste bebodda platsen i Skottland.

Jodå läget hade också sina fördelar, kreatur föstes regelbundet vägen förbi och järnvägen som dragits i dalen nedan gav goda förbindelser.

Problemen var många och redan i november 1898 tvingades de sälja och de nya ägarna döpte om anläggningen till **Dalwhinnie**.

Så bytte man ägare inte mindre än 4 gånger fram till februari 1934 då en eldsvåda stoppade produktionen fram till 1938.

Om man idag kör den stora A9 från Perth till Inverness ser man när man kommit ungefär halvvägs på vänster hand detta vackra vitskimrande destilleri med två pagodtak (trots att man slutade mälta själv redan 1968).

De valdes ut av nuvarande ägaren Diageo 1987 att representera The Highlands i deras serie Six Classic Malts.

Man kan säga att det gått hyfsat, 2010 såldes 1 miljon flaskor och betydande mängder av produktionen går även till blend.

Systembolaget Dalwhinnie 15år nr 572 singel malt 409kr

Doft aromatisk med nyanser av ljung och torv

Smak maltig smak med fatkaraktär och viss rökighet, ljunghonung, gräs nötter och apelsin.

Svans lång rik honung, vanilj, torv och malt.

- **The Black Grouse**... Familjen Gloag har minst sagt gjort ett avtryck i dryckeshistorien, dynastins anfader Matthew Gloag

(det här kommer att bli knepigt för i alla generationer har det funnits en eller flera Matthew Gloag) hade lärt vinhandlaryrket hos den välrenommerade vinhandlaren Calvet i Bordeaux innan han öppnade en speceri- och vinhandel i Perth år 1800.

Rykte om hans kunnsighet växte snabbt... han var den som fick äran att leverera drycker till banketten som gavs till drottning Victorias ära när hon 1842 gjorde sitt första officiella besök i Skottland.

Men det var inte den här grenen av familjen utan en släkting (samma namn.) som även han lyckades charma till sig en plats, nu hos Octave Calvet och gav sig i väg till Bordeaux 1874, han skulle bli kvar i 20år innan han kom tillbaka till Perth som representant för Calvets produkter, det är denne Matthew Gloag som den fortsatta historien handlar om.

Grouse är namnet på den röda skotska ripan som gjort högländerna till sitt hem och därmed blivit något av en symbol för regionen.

När Matthew Gloag 1897 beslöt sig för att lansera sin egen blandning döpte han den till Grouse Brand med en blinkning åt de gentlemän som med förkärlek jagade ripa.

Det var hans dotter Philippa som tecknat fågeln på etiketten men den färglades inte för än 1974.

Med tiden skulle blandningen bli skottarnas absoluta favorit och i folkmun kallas The Famous Grouse när de beställde, 1917 uppges vinsten ha nått rekordhöga 14 000 engelska pund efter en massiv reklamkampanj genomförd av Matthews son Matthew William. (kallad Willie kort och gott), detta gav bokhållaren bekymmer då inkomstskatten samtidigt rusade i höjden, så han rekommenderade ledningen att hålla försäljningen nere.

Slakten levde vidare med Willies son Matthew Frederic. som drev firman efter andra världskriget

Emellertid uppgick detta familjeföretag i Highland Distilleries 1970 eftersom familjen inte längre kunde betala den höga arvsskatten.

Systembolaget The Black Grouse nr 104 47 blended 299kr färgad med E150

Smak maltig, aningen rökig med fatkaraktär, inslag av halm, ljunghonung, smörkola och jod.

- **Efter unionsupplösningen** mellan England och Skottland 1707 blev den 4 mil långa ön i de inre Hybriderna närmast ett skatteparadis, Lairden på ön hade exklusiv beskattningsrätt men utnyttjade den sparsamt.

De tjugigaste smugglarna höll till på sydkusten där man kokade svartspirit i undagömda små vikar dit inga vägar ledde och i skydd av grynnor och skär från havet.

1742 räknade man in hela 10 pannor, det mesta skeppades ut men visst dracks det på ön... så pass att Pastor Archibald Robertson smått desperat rapporterade om superiet och dess följder 1794, Lairdens beskattningsrätt togs för övrigt bort 1797 till förmån för kronan och fogdarna började nu göra sina försök att släcka lönnpannorna men tog aldrig någon på bar gärning.

Den förste att legalisera hanteringen var Alexander MacDougall på Ardbeg... därefter kom John Johnston på Lagavulin och Archibald Campbell på Kildalton att rätta in sig i ledet, men det är inte dem den här historien handlar om utan minstingen i sällskapet... nämligen **Laphroaig**.

Laphroaig fastnade i sin småskaliga smugglarstruktur tills bröderna Alexander och Donald Johnston kom med i

verksamheten runt 1810, det kom ändå att gå 16år innan de sökte och fick licens 1826.

10år senare hade Alex Johnston fått nog av livet på destilleriet och lät sig köpas ut av brodern Donald. Året där på finner vi Donald även leda Lagavulin och det angränsande Ardmore... nej det var inte William Teacher and sons Ardmore i Högländerna de kom inte igång för än i slutet av 1800talet... det här bränneriet hade startats av Archibald Campbell redan 1817 och stängts bara 4år senare... nu drev Donald de båda under Lagavulins fana.

Hade dock den gode Donald Johnston vetat vad framtiden skulle bära med sig hade han med all säkerhet gett upp sprittillverkningen... för 1847 omkommer Donald i en olycka på Laphroaig, en del säger att han drunknade i ett whiskyfat... andra att han föll i en kittel med kokande ale.

Walter Graham som vid tiden driver Lagavulin tar över ledarskapet på Laphroaig då Donalds son Dugald bara var 11år vid faderns bortgång... Dugald tar dock vid på sin myndighets dag, 21år gammal...

Historien kan göras hur lång som helst för dödsfallen har varit många, likaså konflikterna mellan ägarna till Lagavulin och Laphroaig, men den historien kanske jag berättar en annan gång.

Lilla Laphroaig har dock revanscherat sig under senare tid, 2010 till 12 har försäljningen ökat 20 procent till 2.7 miljoner flaskor och är med detta Islays med råge bäst säljande destilleri före Bowmore.

Systembolaget Laphroaig 10år nr 571 singel malt 399kr

Påtagligt rökgig, aningen blommig med fatkaraktär, inslag av ljunghonung, tjärpastill, jod, nougat och ostronskal.

- **Som sagt**, det svajade lite i framförandet men medlemmarna var tåluga och hade vänligheten att i alla fall se intresserade ut.

Det här blir mitt tionde referat för sällskapets hemsida, som om man skall vara ärlig har mer karaktär av fyra faktarutor och när jag ser på det hela lite på håll var det nog tänkt att det skulle vara just så.

Annars var denna kväll aningen vemodig och värd lite eftertanke för det var sista gången som vår utmärkta värdshusvärd Jussi höll i alla trådar, för nu är Torpa Pensionat under ägarbyte.

När vi ses igen på Burns supper i januari nästa år får vi bekanta oss med en ny värdshusvärd, Jussis roll kommer då att inskränka sig till rådgivare och gäst... något jag förstått att han sett fram emot de sista åren.

Sist av allt kom önskemål om den obligatoriska omröstningen om kvällens bästa kombination, så det var bara att påkalla gästernas uppmärksamhet och med handuppräckning avgöra saken.

Föga förvånande ansåg en majoritet att The Black Grouse lite lätt källarsval passade bäst till inlagd sill, det som förvånade var att bara två i matsalen (jag var den ene) tyckte att Laphroaig var en spännande ledsagare till matjes-sillen...

Med detta återstår bara för mig att på programkommitténs och styrelsens vägnar önska alla och envar en riktigt **GOD JUL**

och ett **GOTT NYTT ÅR.**

Referat: Anders Svantesson

Foto: Gösta Hallin & Sten Benje

Layout: Sten Benje